

19. Габріадзе М.Р. Поняття та умови виникнення зобов'язань по відшкодуванню шкоди / М.Р. Габріадзе // АПДіП. – Вип. 31. – 2007. – С. 115–119.
20. Ременяк С.Я. Відшкодування шкоди, завданої здоров'ю малолітніх осіб / С.Я. Ременяк // Актуальні проблеми держави і права. – 2007. – Вип. 33. – С. 140–143.
21. Стависский П.Р. Обязательства, возникающие вследствие спасания социалистического имущества, а также жизни и имущества граждан: автореф. дисс. на соиск. учен. степ. к.ю.н.: спец. 712 «Гражданское право и гражданский процесс» / П.Р. Стависский. – Москва, 1967. – 22 с.
22. Лісніча Т.В. Захист особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи (право на життя, здоров'я, свободу та особисту недоторканність): автореф. дис. на здобуття наук. ступ. к.ю.н.: спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Тетяна Володимирівна Лісніча; Харківський національний університет внутрішніх справ МВС України. – Х., 2007. – 20 с.
23. Ігнатенко В. Функціонально-компенсаційний аспект позадоговірних зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди / В. Ігнатенко, С. Приступа // Вісник академії правових наук України. – 2001. – №2(25). – С. 149–154.
24. Боброва Д.В. Деликтная ответственность и ее роль в охране прав граждан и социалистических организаций / Д.В. Боброва // Повышение роли гражданско-правовой ответственности в охране прав и интересов граждан и организаций. – К., 1988. – С.159
25. Рыженков А.Я. Компенсационная функция советского гражданского права./ А.Я. Рыженков. – Саратов: Изд.-во Саратов. ун-та, 1983. – 96 с.
26. Власенко И.А. Компенсационная функция права (вопросы теории и практики): автореф. дисс. на соиск. учен. степени к.ю.н.: спец. 12.00.01 «Теория права и государства; история права и государства; история политических и правовых учений» / И.А. Власенко. – Ярославль, 1995. – 20 с.
27. Гуев А.Н. Гражданское право: учебник: в 3 т. (серия «Высшее образование») / А.Н. Гуев. – Т.2. – М.: ИНФРА – М, 2003. – IV, 454 с.
28. Тихомиров А.В. Проблемы правовой квалификации вреда здоровью при оказании медицинских услуг: автореф. дисс. на соиск. ученой степени к.ю.н.: спец. 12.00.03. «Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право» / Алексей Владимирович Тихомиров; Академия народного хозяйства при Правительстве Российской Федерации. – М., 2008. – 18 с.
29. Антонов С.В. Особливості відшкодування шкоди, заподіяної пацієнтові невдалим медичним втручанням / С.В. Антонов // Управління закладом охорони здоров'я. – №7. – 2007 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.medlawcenter.com.ua/ru/publications/76.html>

УДК 347.77.048

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАННЯ ПРАВОЧИНІВ НЕДІЙСНИМИ

Заборовський В.В., к.ю.н, доцент

Ужгородський національний університет

У даній роботі здійснено дослідження актуальних питань, що пов'язані з визнанням правочину недійсним. Аналізуються оспорювані та нікчемні правочини. Вказується на необхідність рішення суду про визнання факту нікчемності правочину.

Ключові слова: правочин, недійсний правочин, оспорюваний правочин, нікчемний правочин.

Заборовский В.В. НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ ПРИЗНАНИЯ ПРАВОВЫХ СДЕЛОК НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНЫМИ / Ужгородский национальный университет, Украина

В данной работе осуществлено исследование актуальных вопросов, которые связаны с признанием сделки недействительной. Анализируются оспариваемые и ничтожные сделки. Указывается на необходимость решения суда о признании факта ничтожности сделки.

Ключевые слова: сделка, недействительная сделка, оспариваемая сделка, ничтожная сделка.

Zaborovsky V.V. SOME PROBLEM ASPECTS OF CONFESSION TO LEGAL TRANSACTION INVALID / Uzhgorod national university, Ukraine

In this paper the research of pressing questions that is related to confession of transaction invalid. The contested and insignificant transactions are analysed. Specified on the necessity of decree about adoptive of nonentity of transaction admission.

Key words: transaction, invalid transaction, contested transaction, insignificant transaction.

На даний час в українській науковій літературі досить гостро стоїть питання про теоретичні та практичні аспекти визнання правочинів недійсними, зокрема щодо проблеми визнання нікчемності правочинів як на підставі положень закону, так і про необхідність визнання таких правочинів недійсними в судовому порядку.

Дана проблема є актуальною і була предметом досліджень багатьох науковців. Серед учених, які досліджували окремі аспекти даної проблеми, доцільно виокремити праці О.В. Перова, М.В. Рабіновича, Н.С. Хатнюк та інших.

Для розкриття питання про деякі проблемні аспекти визнання правочинів недійсними, автор ставить перед собою завдання провести розмежування по правовій природі нікчемних та оспорюваних правочинів, встановити необхідність прийняття рішення суду щодо визнання правочину нікчемним та проаналізувати вплив моменту вчинення правочину із можливістю визнання правочину недійсним.

Відповідно до ч.1 ст.202 Цивільного кодексу України (далі ЦКУ): “Правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов’язків”. Для того, щоб правочин мав належну юридичну силу, він повинен задовольняти ряд умов. Ці умовами дійсності правочину містяться в статті 203 ЦКУ. У тому випадку, якщо сам правочин відповідає вимогам законодавства та тим умовам, які для нього визначають безпосередньо самі сторони, то він вважається дійсним та породжує певні юридичні факти, а також встановлює відповідні права та обов’язки.

Також слід відмітити, що ЦКУ встановлює презумпцію правомірності правочину (ст.204), крім випадків, якщо його недійсність прямо не встановлена законом, або якщо він не визнаний недійсним. У даному випадку під недійсністю слід розуміти правову категорію, при появі якої правочин як юридичний факт втрачає юридичну силу. Тобто недійсність правочину “полягає у встановленні нездатності цього правочину створювати правовий ефект” [1, 9], а саме означає, що дії, здійсненні у вигляді правочину, не породжують юридичних наслідків, тобто не тягнуть виникнення, зміну чи припинення цивільних прав та обов’язків, крім тих, що пов’язані з його недійсністю. Недійсний правочин являє собою неправомірну юридичну дію.

Відповідно до законодавства за ступенем недійсності всі правочини поділяються на:

- абсолютно недійсні правочини, що є такими з моменту їх вчинення (*нікчемні*), та недійсність яких прямо передбачена законом. До нікчемних правочинів належать такі: правочин, вчинений малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності; правочин, вчинений без дозволу органу опіки та піклування; правочин, вчинений недієздатною фізичною особою; правочин, який порушує публічний порядок; правочин, у якому сторони не додержали вимог закону про його нотаріальне посвідчення; правочин, яким скасовується чи обмежується відповідальність за умисне порушення зобов’язання; правочин щодо забезпечення виконання зобов’язання, вчинений із недодержанням письмової форми; правочин, що обмежує можливість фізичної особи мати не заборонені законом цивільні права та обов’язки.
- відносно недійсні, які можуть бути визнані судом недійсними за певних умов (*оспорювані*). Оспорюваний правочин може бути визнаний недійсним лише за рішенням суду. До них належать правочини, вчинені: неповнолітньою особою, віком від 14 до 18 років (без згоди батьків, піклувальника); фізичною особою, що обмежена в дієздатності (без згоди піклувальника); дієздатною фізичною особою, яка в момент

вчинення не усвідомлювала значення своїх дій або не могла керувати ними; фізичною особою під впливом помилки; фізичною особою під впливом обману; фізичною особою під впливом насильства; фізичною особою під впливом збігу тяжких обставин; внаслідок зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною; юридичною особою, яких вона не мала права вчиняти; фіктивні й удавані правочини.

Отже, видами недійсних правочинів є нікчемний та оспорюваний. Ч.2 ст.215 ЦКУ нікчемним визнає правочин, якщо його недійсність встановлена законом. У цьому разі визнання такого правочину недійсним судом не вимагається. Даний правочин не підлягає виконанню, а також з моменту його вчинення не породжує прав і обов'язків (незалежно від пред'явлення позову про визнання його недійсним і бажання сторін та інших зацікавлених осіб). Такий правочин не породжує правових наслідків, які передбачені правочином для певного виду, а лише наслідки, що пов'язані з його недійсністю. У той час оспорюваний правочин виникає внаслідок обставин, що не дозволяють належним чином та у передбачений законом порядок реалізовувати (укладати чи виконувати) правочин. Цей правочин, подібно до нікчемного, не тягне за собою виникнення юридичних наслідків, але для визнання оспорюваного правочину недійсним, обов'язково потрібне волевиявлення будь-якої зацікавленої особи, правам та законним інтересам якої, може бути заподіяна шкода внаслідок виконання такого правочину. Тобто обов'язковим є подання позову про визнання оспорюваного правочину недійсним.

Дискусійним у юридичній науці залишається питання про можливість чи необхідність судового підтвердження нікчемності правочину. Беззаперечним залишається факт про необхідність такого підтвердження для оспорюваних правочинів. Так, як уже зазначалося, ч.1 ст.215 ЦКУ закріплена норма, за якою не вимагається встановлення судом факту нікчемності правочину. Однак деякі автори, зокрема Н.С. Хатніук [2], вважає: “У судовому порядку підтвердження нікчемності правочину не є обов'язковим, але за ініціативи його учасників або третіх осіб закон не позбавляє можливості їх звернення в суд для отримання рішення, яке підтвердить факт нікчемності”. Зовсім іншої точки зору притримуються інші науковці, які вказують на неможливість визнання судом нікчемного правочину недійсним, оскільки такий спосіб не передбачений способами захисту прав та інтересів осіб, що містяться в ч.2 ст.16 ЦКУ. Ці ж науковці звертають увагу на помилковість застосування на практиці п.2 ч.2 ст.16 ЦКУ, який вказує на порядок визнання правочину недійсним, але не уточнюється, що такий спосіб захисту прав характерний лише щодо оспорюваних правочинів, та зазначають, що це відповідає практиці Верховного Суду України, постановами якого закриваються провадження в справах про визнання нікчемних правочинів недійсними [3, 115].

На нашу думку, рішення про визнання нікчемного правочину недійсним має постановити суд, який таким чином, констатує факт недійсності такого правочину, а отже, надає заінтересованим особам можливість здійснити захист своїх порушених прав, шляхом застосування передбачених законом правових наслідків недійсності правочину.

Такий висновок можна зробити виходячи, наприклад, із ситуації про визнання нікчемним кредитного договору, який був укладений без дозволу органів опіки і піклування. Так, дійсно відповідно до ч.1 ст.224 ЦКУ: “правочин, вчинений без дозволу органу опіки та піклування (стаття 71 цього Кодексу), є нікчемним”. У той же час ст.12 Закону України “Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей” [4] передбачає, що “держава охороняє і захищає права та інтереси дітей при вчиненні правочинів щодо нерухомого майна. Неприпустимо зменшення або обмеження прав і охоронюваних законом інтересів дітей при вчиненні будь-яких правочинів стосовно жилих приміщень. Органи опіки та піклування здійснюють контроль за дотриманням батьками та особами, які їх замінюють, житлових прав і охоронюваних законом інтересів дітей відповідно до закону. Для вчинення будь-яких правочинів щодо нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким мають діти, необхідний попередній дозвіл органів опіки та піклування, що надається відповідно до закону. Посадові особи органів опіки та піклування несуть персональну відповідальність за захист прав та інтересів дітей при наданні дозволу на вчинення правочинів щодо нерухомого майна, яке належить дітям”.

Отже, якщо при укладенні кредитного договору були порушені права дитини, наприклад, кредитний договір із заставою житла, де зареєстрована малолітня чи неповнолітня особа, був укладений без згоди органу опіки і піклування (Роз'яснення Міністерства юстиції України від

22 серпня 2011 року [5]), то такий договір автоматично повинен визнаватися нікчемним. Але слід визнати той факт, що до того часу, поки не буде прийнято рішення суду, яким буде встановлено нікчемність кредитного договору, то кредитодавець жодним чином не буде визнавати такий факт. А це позбавляє заінтересованих осіб можливості автоматичного застосування правових наслідків недійсності нікчемного правочину.

Отже, у даному випадку слід погодитися із твердженням М.В. Рабіновича, який зазначає, що “в одних випадках правочин недійсний за його природою й суд зобов’язаний визнати його таким, а в інших правочин може бути визнаний недійсним лише за умов виникнення суперечностей з приводу його недійсності” [6, 14].

Іншим дискусійним питанням, що має важливе значення при визначенні правочинів недійсними є правильне встановлення моменту вчинення правочину. Відповідно до ст.209, 210, 640 ЦКУ, якщо правочин підлягає нотаріальному посвідченню або державній реєстрації, то він вважається укладений з моменту його нотаріального посвідчення, а в разі необхідності і нотаріального посвідчення і державної реєстрації – з моменту державної реєстрації. Визначення моменту, з якого правочин вважається укладеним, має вирішальне значення, оскільки неможливо порушувати процедуру визнання правочину недійсним, який є неукладеним.

Ця точка зору відображена і п.8 постанови Пленуму Верховного суду України № 9 від 06 листопада 2009 року “Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними” [7], у якій зазначається, що не може бути визнаний недійсний правочин, який не вчинено. У цій Постанові Пленуму серед ряду інших випадків, коли потрібно вважати правочин неукладений, наводиться випадок, за яким потрібно вважати не вчинений правочин у разі недодержання його державної реєстрації, якщо такий правочин відповідно до законодавства підлягає обов’язковій такій реєстрації. Виходячи з цього, Верховний суду України приходиться до висновку, що суди повинні відмовляти в задоволенні позову про визнання правочину недійсним, якщо ним буде встановлено обставини, що такі правочини є неукладеними. Крім цього, не повинні задовольнятися вимоги про визнання правочинів неукладеними, оскільки такі вимоги не відповідають вже згадуваним способам захисту цивільних прав, що містяться в ст.16 ЦКУ.

Крім цього, при вирішенні питання про визнання правочинів недійсними слід враховувати передбачені законодавством випадки так званого зцілення недоліків договору, які ще в літературі називаються “конвалідація” [8, 75]. Так, ч.2 ст.219 та ч.2 ст.220 ЦКУ передбачають окремі випадки надання недійсному (а точніше – нікчемному) правочину юридичної сили з моменту його укладення. Зокрема, ч.2 ст.220 ЦКУ передбачено якщо сторони домовилися щодо всіх істотних умов договору, що підтверджується письмовими доказами, і відбулося повне або часткове виконання договору, але одна із сторін ухилилася від його нотаріального посвідчення, суд може визнати такий договір дійсним. У цьому разі наступне нотаріальне посвідчення договору не вимагається. Але це положення може застосовуватися лише щодо правочинів, які підлягають нотаріальному посвідченню, і не можуть застосовуватися щодо правочинів, які одночасно підлягають і нотаріальному посвідченню, і державній реєстрації, оскільки момент вчинення таких правочинів прив’язаний до моменту реєстрації такого правочину, а до цього моменту він вважається неукладеним.

Отже, враховуючи вищевикладене, можна дійти висновку про необхідність рішення суду про визнання факту нікчемності договору, що надасть можливість заінтересованим особам застосовувати наслідки недійсності нікчемного правочину. Також обґрунтовується зв’язок між моментом визнання правочину вчиненим та можливістю визнання його недійсним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Перова О.В. Недійсність правочину, який порушує публічний порядок: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 “Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право” / О.В. Перова. – Х., 2010. – 15 с.
2. Хатнюк Н.С. Юридична природа нікчемних правочинів / Н.С. Хатнюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pre/2008/Hatnyuk.pdf
3. Гусак М. Нікчемні та оспорювані правочини: регулювання за Цивільним кодексом України / М. Гусак, В. Данішевська, Ю. Попов // Право України. – 2009. – № 6. – С. 114-120.

4. Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей: Закон України від 2 червня 2005 р. № 2623 – IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 26. – Ст. 354.
5. Особливості правового регулювання посвідчення правочинів щодо нерухомого майна за участю малолітніх та неповнолітніх осіб, Роз'яснення Міністерства юстиції України від 22 серпня 2011 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/nr000323-11,nreg>
6. Рабинович Н.В Недействительность сделок и ее последствия / Рабинович Н.В. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1960. – 171 с.
7. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 9 від 6 листопада 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до постанови: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/nreg,v0009700-09>
8. Нижний А.В. Конвалідація нікчемних цивільно-правових договорів, укладених з порушенням обов'язкової форми / А.В. Нижний // Вісник Запорізького національного університету. Серія «Юридичні науки». – 2010. – № 4. – С.75–79.

УДК 351.77

ЩОДО АКСІОЛОГІЇ МЕДИЧНОГО ПРАВА

Логвиненко Б.О., к.ю.н., доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У статті визначено аксіологію медичного права як складової системи права України та навчальної дисципліни.

Ключові слова: аксіологія, медичне право, охорона здоров'я, освіта.

Логвиненко Б.А. ОТНОСИТЕЛЬНО АКСИОЛОГИИ МЕДИЦИНСКОГО ПРАВА / Днепропетровский государственный университет внутренних дел, Украина

В статье определена аксиология медицинского права как составляющей системы права Украины и учебной дисциплины.

Ключевые слова: аксиология, медицинское право, здравоохранение, образование.

Logvynenko B.A. RELATIVELY AN AXIOLOGY OF MEDICAL LAW / Dnipropetrovsk state university of internal affairs, Ukraine

An axiology of medical law as a component of the law system of Ukraine and educational discipline are considered in the article.

Key words: axiology, medical law, health protection, education.

Інтенсифікація розвитку суспільних відносин обумовлює необхідність правового регулювання різноманітних сфер життя та виникнення новітніх галузей права в правовій системі України. Однією з таких надзвичайно важливих складових суспільного життя є царина охорони здоров'я.

Про її невід'ємне значення можуть свідчити наступні обставини: 1) зазначена галузь супроводжує життя людини від початку цивілізації; 2) відносини, що складаються в сфері охорони здоров'я, потребували врегулювання на всіх етапах розвитку людства; 3) саме здоров'я не є товаром, який можна придбати; 4) лікування є діяльністю на розі фаху і мистецтва.

У нашій державі відповідне право належить до найголовніших і закріплюється Конституцією України. Зокрема, статтею 49 Основного Закону, проголошено право кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я